

Z vstopom v nacionalno državo je postala naša organizacija nositeljica važne kulturne in prosvetne naloge; čimjačje in čimširše bo njeno kulturno in prosvetno delovanje tembolj bo služila narodu in državi. Kulturno in prosvetno delo naj ne bo le sredstvo drugim ciljem temveč naj služi samo svojemu vzvišenemu idealu.

PROSVETA

Glasnik Poverjenišva UJU v Ljubljani
o kulturnem in prosvetnem gibanju učiteljstva.

MIROSLAV ZOR:

Lutke v šoli.

Učitelj, in naj bo v mestu ali na deželi, je danes eden glavnih činiteljev pri prosveti naroda. Skoro ni društva, v katerem ne bi bile zastopane naše vrste. Na vseh poljih se udejstvujemo, povsod vzdržujemo ali ustanavljamo.

Skoro ves svoj prosti čas posvečamo temu delu izven šole in ni se zastonj že marsikdo oglašil, da bi se naj vse to naše prosvetno delo držalo izključno le šole. Navadno delamo in delamo, pa se z našim trudom ponašajo drugi. Lahko pa bi delali isto in še več in naš trud bi koristil največ le šoli in našemu stanu. Oklenimo se intenzivneje šole, ustanavljajmo v šoli prosvetne ustanove.

Sicer se je že začelo, a v mnogo premajhni meri. Začelo se je s šolskimi odri in z njih predhodnicami z deklamacijami, dialogi itd., ki jih prednašajo otroci. Lahko bi se prirejale šolske javne telovadbe, lahko bi se ustanovile na vsaki šoli šolske javne knjižnice — ne samo na nekaterih. Mnogo bi se dalo še naštetj.

Moj namen je nekaj drugega. Marsikatera šola se danes lahko ponaša s svojim šolskim odrom, ki si ga je postavila z lastno pridnostjo in pomočjo šoli naklonjenih okoličanov. V »Učit. Tov.« lahko čitamo o delovanju teh odrov. Žal, da se ne dajo ustanoviti na vseh šolah. Poglejmo vzroke, zakaj ne more imeti vsaka šola svojega odra. Več je teh vzrokov. Prvi in poglavitni je današnja draginja in pomanjkanje mecenov. V šolskem okolišju, kjer ljudje niso naklonjeni šoli in učiteljstvu, se težko dobi denar za tako napravo. Tudi z malimi prireditvami ne. Kje pa naj drugje vzamemo denar ali pa material?

Drugi vzrok je ta, da v šoli ni pravega prostora. Zelo nerodno je postavljati oder vsakokrat posebej. Pri postavljanju se pokvari zdaj to, zdaj ono.

Ne bom našteval še drugih vzrokov. Poglejmo še, kako vpliva oder vzgojno na gledalce. Pri vsaki igri mora vplivati umetnost prednašanja in pa umetniška scenerija, kajti samo prednašanje in najsibo še tako dovršeno, vpliva le polovičarsko na fantazijo gledalca, ki si ne more predstavljati ne kraja, ne časa gotovega dogodka. Velikega pomena je torej pri vsaki igri scenerija. Kakšna pa je ta pri naših šolskih odrih? Malokje je dobra, večina je slaba in neestetična. Če je scenerija slaba, mora biti prednašanje igre dovršenejše, če se hoče, da bo igra količkaj učinkovala. Kakšno pa je to prednašanje? Če igrajo odrasli, je slabo, če igrajo otroci, je morda še slabše. Težko je dobiti na deželi in med otroci dobrih igralcev — seveda so tudi izjeme, ki pa skoro ne pridejo v poštev.

Če je torej prednašanje slabo in še scenerija slaba, nam šolski oder malo koristi. Seveda se da vse to počasi izboljšati, zvezano pa je vedno s precejšnjimi stroški.

Vsemu temu se da odpomoči, če ustanovimo na šoli marijonetno gledališče. Ne mislite, da je to »gašperltheater«

izpod Tivolija, ne majajte z glavo oni, ki niste še tega videli. Čudno je res pri tem, da nikdo ne verjame v izbornost marijonet, dokler sam ni videl. Kdor pa je enkrat videl, mora biti prijetno iznenađen. Zatorej si najprvo ogledite, potem šele govorite, kdor pa ni videl, tudi nima pojma o vsem tem. V Ljubljani je v »Mestnem domu« dovršeno marijonetno gledališče, tega si ogledite, lastnik ga bo gotovo radevolje pokazal vsakemu, kdor se bo zanimal zanj.

Marijonetno gledališče bi se dalo napraviti na vsaki šoli, prav na vsaki, ker ne stane veliko, ker ne zavzame toliko prostora in ker ga je lažje napraviti. Vsak količkaj praktičen učitelj si ga bo sam napravil, stroški bodo pa tako malenkostni, da skoro v poštev ne pridejo. Material se dobi povsod in ko sem delal jaz marijonetno gledališče, se ne spominjam, da bi kupil kako stvar našl zanj. Seveda — če se hoče dovršeno gledališče, bo že treba šteti semintja par dinarjev, nikdar pa ne toliko, kakor pri velikem odru.

Za marijonetno gledališče je treba ogrodja, scenerije, lutk in igralcev. Ogrodje je preprosto, kdor ga ne more sam napraviti, mu ga bo za mal denar izdelal vsak mizar. Scenerija je lahka, ker je majhna in učitelj, ki zna količkaj slikati, jo bo napravil z lahkoto, mnogo lažje in lepše, kakor n. pr. velike kulise pri šolskem odru. Z lutkami je stvar težavnejša. Treba je potrpljenja in nekoliko več praktičnosti, kajti lutka mora biti anatomsko gibljiva in pravilno oblečena. Preostanejo še igralci, ki dajejo lutkam življenje. Ker se teh igralcev ne vidi, ni treba, da bi imeli bogve kakšnih igralnih sposobnosti, treba je znati le premikati lutko in deklamirati. To bo znal vsak(a) tovariš(ica). Cela stvar ni tako težavna, kakor izgleda, treba je le poizkusiti.

Marijonetno gledališče bi vplivalo največ s svojo umetniško scenerijo, in če so igralci izvežbani, tudi z igranjem, kajti včasih se da igro bolje igrati z lutkami, kakor z živimi igralci.

Da se stvar povzdigne, naj bi se pri vsakem okrajnem učiteljskem društvu organiziral poseben odsek, ki bi prevzel ustanavljanje marijonetnih gledališč po vseh šolah okraja. Lahko bi se delo razdelilo. Gotovo se bo našel v okraju učitelj, ki bo posebno dobro izdelaval lutke, drugi bo zopet lepo slikal itd., tako bi vsak eno stvar napravil v večji množini in stvar bi bila v redu. Odsek za marijonetna gledališča naj bi nadalje skrbel za primerne igre. Slovenskih iger sicer še nimamo, treba jih bo pač prevajati ali prenašati, ali pa na novo spisati.

V najkrajšem času bi dobile lahko vse šole svoja marijonetna gledališča. Treba je le poskusiti, uspeh bo mnogo lepši kakor pa pri šolskih odrih.

Kdor se zanima za stvar, mu bo gotovo tudi spis dr. Iv. Laha o marijonetnih gledališčih v »Popotniku« iz l. 1921. dobro došel. Za natančnejša navodila sem pa tudi jaz vsakomur na razpolago.

Stavki z ozirom na slovesno obhajanje državnih praznikov.

(Sprejeti na zborovanju učiteljskega društva za Mariborsko okolico dne 4. oktobra 1924 v Mariboru.)

1. Ker smo dosegli svojo jugoslovansko državo in dinastijo lastne krvi, smo dolžni v svojem narodnem in državnem ponosu z velikim zanosom in s pomnoženo navdušenostjo prirejati ob državnih praznikih slavnosti, ki naj bodo tudi prebivalstvu dostopne.

2. Te slavnosti naj obstoje iz cerkvene in šolskega dela.

3. Za obhajanje cerkvenega dela zaprosi šolsko vodstvo pravočasno, in sicer le pismeno (nikdar ustmeno) pristojni župni urad za sv. mašo ob primeri uri, ki določa šolsko vodstvo, da se je more udeležiti vsa šolska mladina in

a) duhovništvo v kraju;

b) vse ude krajnega šolskega sveta z načelnikom;

c) vse ude občinskega odbora z županom. Ako je v šolski občini več političnih občin, vse odbornike in župane teh občin;

č) orožniško postajo;

d) požarno brambo;

e) finančno stražo in

f) v kraju oziroma šolski občini obstoječa društva itd. ter ustmeno po šolskih otrocih tudi odrasle.

6. Šolski del slavnosti naj obstoji po možnosti iz

a) slavnostnega govora z ovacijo državi in vladarju;

b) petja državne himne;

c) poklona v obliki pismene vdanostne izjave vladarju potom srezkega glavarja, ki jo podpišejo vsi pričujoči funkcionarji in če le mogoče tudi iz

č) prirejanja živih slik, kratkih gledaliških prizorov oziroma prednašanja in petja domorodnih pesmi;

d) večje slavnosti se naj raztegnejo na popoldne v obliki vsaj ene šolske veselice na leto.

Kdor plove brez smotra in jasne smeri v svetovni reki, je izgubljen, ta služi le drugim; zato se moramo vprašati: ali imamo pravi smoter, pravi ideal, brez pravega ideala in jasne smeri ni mogoč napredek. Kake kulturne in prosvetne ideale imamo izven šole? Usmerjajmo tudi v tem pravcu svojo pot!

7. Slavnosti obhajanja državnih praznikov se udeleži učiteljstvo s šolsko mladino korporativno istotako šolskih veselic.

8. Skupno petje državne himne v cerkvi smatramo za neobhodno potrebno sredstvo za vzgojo dinastičnega in državnega čustvovanja ne samo v srcih mladine temveč tudi odraslih, zato obžalujemo močno, da je ministrstvo ver s svojim odlokom z dne 15. marca 1924, V. K. broj 844 do nadaljnjega ustavilo petje državne himne v cerkvah dotlej, dokler se ne določi novo primernejše besedilo, s tem nam je odvzelo najboljšo vzgojno sredstvo in nam je nizalo patriotično in dinastično razpoloženje ter je državnim praznikom zagrnilo njihov vzvišen pomen v meglo, zato prosimo, naj se ta odlok ne samo kot jako neumesten, temveč tudi kot patriotizmu naravnost škodljiv, razveljavi.

9. Ministrstvo ver blagovoli izdati vsem cerkvenim uradom odlok, naj v smislu teh stavkov podpirajo in pospešujejo slovesno obhajanje vseh državnih praznikov.

Izdelava kulis in šolskega odra z nalepljenjem.

Celoten šolski oder in kulise za šolske odre se dajo prav efektno izdelati z izrezavanjem in nalepljanjem barvastega papirja. Tak oder nudi gledalcu prijeten utis, pestre plastične slike. Še lepši efekt zadobi zvečer pri razsvetljavi — izgleda tako, kot bi bile lakirane oljnate slike.

Delo ima tudi to dobro stran, da je tak oder zelo praktičen in izpeljiv v vsaki učni sobi ter je zelo soliden in trepen. Vsaka eventualna poškodba (trganje n. pr. pri platnenih kulisih) se da hitro popraviti s prelepijenjem enakega papirja, tako da so slike vedno dobro ohranjene.

Tudi je tak oder hitro razdrt in praktično zločljiv.

Načrte takega odra in kulis v manjšem obsegu je poslal tov. Ljudevit Komar, učitelj v Ponikvi ob južni železnici našemu uredništvu. Kulise in oder bi se dalo narediti hitro tudi po šabloni, če bi se oglasilo dovoljno število naročnikov. Prav primerno bi bilo, ako bi se ob priliki pokrajinskih skupščin Pov. UJU priredilo tudi razstave, na katerih bi se razstavili modeli takih izdelkov. Model nalepljenega odra in kulis obsega pred-

nje lice, sobo, pokrajino ter stranske kulise.

Tov. Komar je pripravljen izvršiti tak oder tudi drugje, če se obrnejo tovariši nanj.

V izdelavi ima še drugo serijo vzorcev v narodnih motivih.

Oder je sestavljen iz dveh stranskih in dveh povprečnih sten — ki vse skupaj tvorijo lice — ter se postavijo v kratkem času. Vse ogrodje sestavljajo tanke letve.

Načrti so tako sestavljeni, da so uporabni za vse šole, ki imajo 5.50—7 m širine in 3.20—3.80 m višine šolske sobe. Delo je trepčno in solidno. Eventualne poškodbe se v par minutah popravijo tako, da se prelepi na ranjenem mestu z istobarvnim papirjem.

Večinoma se rabi le dve sliki, soba in pokrajina, ki sta glavni sliki na odrih, drugo se temu primerno prikroji.

Oder v tem slogu je zgrajen popoln v treh mesecih.

Kdor želi podrobnih pojasnil ali naročil, naj se obrne na spredaj označeni naslov.

Naša kulturna organizacija.

Predavanja in poročila pri društvih.

—s Učiteljsko društvo za Maribor in bližnjo okolico, 7. maja 1924 v Mariboru Od 114 članov, navzočih 98.

Waldorska šola in pedagoška načela dr. Steinerja, predaval tov. A. Skala. Poučni izlet v plinarno v Melju.

—s Učiteljsko društvo za brežiško-sevniški okraj, 10. maja 1924 na Vidmu. Od 67 članov navzočih 46.

O samoizobrazbi učiteljstva, predaval tov. Copič. Sklenilo se je ustanoviti v okraju več »Pedagoških krožkov«, kjer bi nastopili agilnejši tovariši in tovarišice s predavanji. Prvi se ustanovi po tov. Bregantu v Sevnici.

—s Slovenjebistriško učiteljsko društvo, 10. maja 1924 v Poljčanah. Od 46 članov, navzočih 39 (69%).

O našem položaju, poročal strok. tajnik tov. R. Dostal.

—s Logaški krožek okrajnega učiteljskega društva, 17. maja 1924 v Logatcu. Od 46 članov, navzočih 29.

Pravni in gnotni položaj učiteljstva in novi uradniški zakon, predaval tov. Vlad. Požar.

Kako pospešuj osnovna šola idejo narodnega in državnega edinstva?, predaval tov. Doljak.

—s Tržiški krožek, 17. maja 1924 v Šmarjeti. Od 46 članov, navzočih 46.

Najnovejše določbe zakona o taksah s posebnim ozirom na prosveto, predaval tov. Brezovar.

O ženskem vprašanju drugod in pri nas, tov. nadzornik Lj. Stiasny.

O poslu, odgovornosti in nagradah šolskih voditeljev, tov. Aleksander Lunarček.

—s Radovljiško učiteljsko društvo, 17. maja 1924 v Kranjski gori. Od 46 članov, navzočih 46.

O stanovskih vprašanjih s posebnim ozirom na prevedbo, predaval tov. strokovni tajnik Rud. Dostal.

—s Litijsko učiteljsko društvo, 17. maja 1924 v Ljubljani. Od 78 članov navzočih 64, t. j. 82%.

Zahteve modernega pouka v splošnem; kako se je razvil problem nazornega pouka, predavala tov. gđc. Krista Schullerjeva.

Iz ujetništva v Rusiji, predaval tov. Iv. Gabrovšek.

—s Učiteljsko društvo za marenberški okraj, 21. maja 1924 na Kaplji. Od 33 članov navzočih 19.

Najprecejša tekoča stanovska vprašanja, predaval tov. Hren.

Nekaj o papirju, tisku in časopisju, predaval tov. Jože Mravljak.

—s Kamniško učiteljsko društvo, 21. maja 1924 v Radomljah. Od 74 članov navzočih 55.

Učitelj opisan v slovenski literaturi, poročal tov. Ciril Petrovec.

—s Učiteljsko društvo za mariborski šolski okraj, 4. junija 1924 v Mariboru. Od 114 članov navzočih 86, t. j. 75%.

O delovnem principu v elementarnem razredu, predavala tov. gospa M. Godčeva.